

XXXX

XXXXXXXX

Nr. XXXXX

VERSLAG VAN EEN SCHRIFTELIJK OVERLEG

Vastgesteld 2003

In de vaste commissie voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport bestond er bij enkele fracties behoefte een aantal vragen ter beantwoording voor te leggen aan de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport over de brief van 26 september 2003 inzake het Besluit uitzonderingen rookvrije werkplek (brief VWS-03-1184).

De op 23 oktober 2003 toegezonden vragen zijn met de door de minister bij brief van ..... 2003 toegezonden antwoorden hieronder afgedrukt.

De voorzitter van de commissie,
Terpstra

De adjunct-griffier van de commissie,
Sjerp

Vragen CDA-fractie

1. In artikel 1, lid a, van het Besluit uitzonderingen rookvrije werkplek wordt onder horeca-inrichting verstaan inrichtingen die worden geëxploiteerd door ondernemingen die zijn ingeschreven bij het Bedrijfschap Horeca en Catering. Amusementscentra, zoals speelautomatenhallen, zijn niet inschrijfplichtig bij het Bedrijfschap Horeca en Catering, dit in tegenstelling tot Holland Casino waar op onderdelen overeenkomstige activiteiten plaatsvinden. Waarom is deze branche niet gehoord door het ministerie?
1. Het begrip horeca is weinig omlijnd en zou, zonder nadere afbakening, in de praktijk voor zowel bedrijven, publiek als de Keuringsdienst van Waren in een aantal gevallen tot onduidelijkheid kunnen leiden: moet een bepaalde inrichting of onderneming nu wel of niet als horeca worden aangemerkt? Het in het ontwerpbesluit gekozen criterium (inschrijfplichtig bij het Bedrijfschap Horeca en Catering (BHC) is naar mijn oordeel het beste criterium. Bovendien wordt hiermee een ruime invulling gegeven aan het begrip horeca. Daar de amusementscentra, zoals speelautomatenhallen, niet inschrijfplichtig zijn bij het BHC zijn de werkgevers in deze branche per 1 januari 2004 verplicht hun werknemers een rookvrije werkplek aan te bieden (artikel 11a, eerste lid, van de Tabakswet). In de brief van de brancheorganisatie, VAN Speelautomaten, van 2 oktober aan de vaste commissie voor VWS heb ik geen klemmende redenen gelezen, waarom deze sector toch zou moeten worden uitgezonderd. Ik verwijs in dit verband naar de bijgevoegde brief die ik aan VAN Speelautomaten heb geschreven.
2. Is de minister op de hoogte van de forse omzetzakking zoals in Australië en de Verenigde Staten van Amerika (Delaware) is ontstaan na invoering van de rookvrije ruimte? Zo ja, wat zouden de consequenties zijn indien de speelautomatensector, niet onder de uitzonderingsbepaling zal vallen voor wat betreft omzetverlies, en verlies aan werkgelegenheid?
2. Ik heb kennisgenomen van de door VAN bijgevoegde persartikelen waarin zulks wordt beweerd. Het is mij, op grond van de uitlatingen van Koninklijk Horeca Nederland (KHN), bekend dat de horeca en de “vermaaksindustrie” omzetverlies, en daaraan gekoppeld banenverlies, vreest indien men rookvrij zou (moeten) worden. Ik acht deze vrees niet overtuigend. Ik baseer mij hierbij op het bijgevoegde artikel “Review of the quality of studies on the economic effects of smoke-free policies on the hospitality industry”, dat dit jaar verschenen is in het tijdschrift *Tobacco Control*. Hierin zijn 97 studies geanalyseerd, waarin de economische effecten van het rookvrij worden, zijn onderzocht. Uit de kwalitatief beste studies komt naar voren dat de economische effecten neutraal zijn of zelfs positief. Ik ben dan ook van mening dat de speelautomatensector geen negatieve economische effecten zal ondervinden, wanneer zij rookvrij worden.
3. Waarom vallen schouwburgen, concertgebouwen en dergelijke wel onder de uitzonderingsbepaling en de speelautomatensector niet? Is dit niet met twee maten meten? Wil de minister alsnog bevorderen dat ook deze sector in de uitzonderingsbepaling zal worden opgenomen?
3. Op deze vragen heb ik óók antwoord gegeven in mijn bijgevoegde antwoordbrief aan VAN Speelautomaten. Ik meet niet met twee maten en zie geen reden om de

amusementscentra uit te zonderen van het recht op een rookvrije werkplek. Voor de onderbouwing van mijn standpunt verwijs ik naar de genoemde brief.

4. De Stichting van de Arbeid heeft in het overleg met het ministerie gepleit voor een ruime uitleg van het begrip horeca. Delen van benzinstations met horecafunctie en restaurants bij supermarkten en andere winkels die niet zijn aangesloten bij het Bedrijfschap Horeca en Catering vallen niet onder de uitzonderingsbepaling. Wil de minister met toelichten waarom deze bedrijven niet onder de uitzonderingsbepaling vallen?
4. In het (ontwerp)besluit is het begrip 'horeca' omwille van de duidelijkheid en handhaafbaarheid gedefinieerd en afgebakend. Daarom is aangesloten bij de door het BHC gehanteerde definitie. Het betreft hier een verplichte inschrijving voor:
  - a. ondernemingen, waarin het hotel-, het restaurant-, het café-, of het pension- en kamerverhuurbedrijf wordt uitgeoefend;
  - b. overige ondernemingen, waarin de verstrekking van logies of van maaltijden, spijzen of dranken voor verbruik ter plaatse, gepaard gaande met dienstverlening, als bedrijf plaats heeft.

Alle bedrijven die aan bovenstaande definities voldoen, dienen zich bij het BHC in te schrijven. Er dient sprake te zijn van substantiële horeca-activiteiten. Indien de in de vraag genoemde bedrijven aan bovenstaande definities voldoen, dienen zij zich in te schrijven bij het Bedrijfschap en vallen zij onder de uitzonderingsbepaling van het ontwerpbesluit. Indien deze bedrijven niet aan deze definities voldoen - bijvoorbeeld als zij geen duidelijk zichtbare, substantiële horeca-activiteiten hebben - zal inschrijving bij het Bedrijfschap niet mogelijk zijn en vallen zij niet onder de uitzonderingsbepaling. Met de gekozen afbakening breng ik een duidelijke scheiding aan tussen horecabedrijven en bedrijven zonder substantiële horeca-activiteiten.

5. Waarom is de uitzonderingsbepaling niet van toepassing op bijvoorbeeld schepen en booreilanden, alsmede voor ruimtes in bedrijven die speciaal bestemd zijn voor het houden van recepties en de ontvangst van gasten (het betreft hier dus niet reguliere werkplekken of de bedrijfskantine)?
5. De invoering van het recht op rookvrij werken is een belangrijke stap in het beleid ter bescherming van de niet-roker tegen tabaksrook. Met uitzonderingen hierop wil ik dan ook terughoudend zijn. Ook op schepen en booreilanden dienen werknemers in staat te worden gesteld hun werkzaamheden in een rookvrije omgeving te kunnen uitvoeren. Hiervoor gelden dezelfde uitzonderingen als voor alle bedrijven in Nederland: roken is toegestaan in de open lucht, privé-kamers of in aparte, afgesloten rookruimten. Ruimten voor recepties en ontvangst van gasten zijn óók ruimten waar wordt gewerkt. Werknemers dienen uit hoofde van hun functie recepties bij te wonen of aanwezig te zijn bij de ontvangst van gasten. Ook dan hebben zij recht op een rookvrije werkomgeving. Gezien het grote percentage niet-rokers onder werknemers en gasten en gezien de gezondheidsschade door meeroken kan ik de redenering dat in ontvangstruimten gerookt zou moeten kunnen worden dan ook niet overnemen.
6. Tijdens het algemeen overleg van 18 juni 2003 heeft de minister bevestigd dat sportcafés met een horecabevoegdheid op dezelfde manier moeten worden behandeld als andere horecasectoren. Waarom wordt in de toelichting op artikel 2, lid a, van het Besluit deze toezegging weer ingetrokken?

6. Op basis van de Tabakswet en het Besluit beperking verkoop en gebruik tabaksproducten dienen gemeentelijke en gesubsidieerde binnensportaccommodaties sinds 1990 maatregelen te nemen ter voorkoming van hinder en overlast van roken. Deze maatregelen dienen zich ook uit te strekken tot de sportkantine in die accommodaties, ongeacht of deze door een commerciële horecaonderneming worden geëxploiteerd. De sportkantine is immers ook een voorziening die een sportaccommodatie aan sporters en bezoekers biedt.

Tijdens het algemeen overleg van 18 juni 2003 heb ik aangegeven dat het onderscheid tussen gesubsidieerde en niet-gesubsidieerde sportkantines uiteindelijk zal verdwijnen en dat daarover met de sport overleg werd gevoerd. Vanwege de gezondheidsschade door tabaksrook en vanuit de gedachte dat roken en sport niet samengaan, streef ik naar het rookvrij maken van de gehele sportsector. Daarbij wordt echter eerst ruimte geboden aan de sportsector zelf voordat ik een besluit neem over eventuele aanpassing van de regelgeving. In mijn brief van 3 september 2003 (POG/GB 2.403.639) aan de Kamer heb ik duidelijk neergezet hoe ik het traject van zelfregulering richting een rookvrije sport voor me zie. Het uitzonderen van commerciële horeca in sportinstellingen die onder het Beperkingenbesluit vallen, komt neer op het terugdraaien van de regelgeving die sinds 1990 van kracht is. Het mag duidelijk zijn dat ik vanwege bovengenoemd traject geenszins van plan ben om reeds bestaande regelgeving in te trekken.

Nota bene: een sportcafé is in mijn ogen wezenlijk anders dan een sportkantine. Een sportcafé is een commercieel café waar de bezoeker zogeheten ‘cafésporten’ zoals biljarten, darten, etc. kan beoefenen of belangrijke sportwedstrijden kan bekijken. Een sportkantine is een voorziening die een sportaccommodatie biedt aan de sporters en eventuele bezoekers om voor of na het sporten een consumptie te kunnen nuttigen.
7. Diverse horecaondernemers waarvan het bedrijf is gevestigd in een gesubsidieerde sportinstelling dreigen failliet te gaan door deze maatregel. Dientengevolge komt de financiering van de sporthallen en zwembaden in gevaar. Wat is het oordeel van de minister hierover?
7. Zie het antwoord op vraag 2.
8. Waarom worden horecadelen van gesubsidieerde inrichtingen voor podiumkunsten wel en de commerciële horecabedrijven in gesubsidieerde sportinstellingen niet uitgezonderd van deze maatregel?
8. De horeca in inrichtingen voor podiumkunsten is nauw verwant aan de commerciële horeca: het gaat immers om cultureel uitgaansleven (theaterrestaurant, popconcerten, etc.). Ik acht het op dit moment vanuit het oogpunt van handhaafbaarheid niet haalbaar om bijvoorbeeld popconcerten rookvrij te maken. Zoals in het antwoord op vraag 6 is aangegeven, vervult een sportkantine een wezenlijk andere functie. Overigens is ook de uitzondering voor inrichtingen van podiumkunsten een tijdelijke. Deze inrichtingen zullen de ontwikkelingen binnen de horecasector moeten volgen.
9. Waarom wordt met gesubsidieerde sportkantines wel overlegd over zelfregulering en vindt dit overleg niet plaats met commerciële sportcafés in gesubsidieerde instellingen?

9. Zie antwoord op vraag 6. Gemeentelijke sportaccommodaties en gesubsidieerde accommodaties voor de binnensport (inclusief sportkantines) dienen sinds 1990 rookvrij te zijn. Voor deze accommodaties is dus geen ruimte voor een traject van zelfregulering. De niet-gesubsidieerde sportinstellingen en commerciële sportaccommodaties zijn betrokken bij het overleg over zelfregulering.
10. In de toelichting op artikel 2, onderdeel c, van het Besluit wordt gesteld dat “Het scheiden van horeca-inrichtingen in gedeelten voor rokers en niet rokers is geen optie vanuit een oogpunt van volksgezondheid en handhaving”. Betekent het toepassen van dit rigide criterium niet dat zelfregulering, alsmede de oproep tot een zogenaamd stappenplan hiermee op losse schroeven komt te staan?
10. In het traject naar een rookvrije horeca staat de bescherming van de gezondheid van werknemers voorop. Maatregelen als het scheiden van horeca-inrichting in een gedeelte voor rokers en niet-rokers en het installeren van ventilatiesystemen bieden in mijn ogen geen afdoende oplossing. Deze dragen immers onvoldoende bij aan bescherming van de gezondheid van werknemers. Het einddoel van het stappenplan is een rookvrije horeca. Het pakket aan maatregelen in het kader van het stappenplan zal wel voldoende bescherming moeten bieden aan werknemers in de horeca.
11. In de toelichting op bladzijde 7 wordt gesteld dat “Het installeren en in werking stellen van ventilatie- en luchtzuiveringsapparatuur geen duurzaam alternatief biedt omdat dergelijke apparatuur nauwelijks bescherming biedt tegen schadelijke tabaksrook”. Heeft er behalve de door de BMA uitgebrachte publicatie (2002, Towards smoke-free places) nader onderzoek plaatsgevonden naar technologische ontwikkelingen op het gebied van ventilatie- en luchtzuiveringsapparatuur?
11. Binnen de public health-gemeenschap bestaat er brede consensus over de ontoereikendheid van technische “oplossingen” van het probleem van meerroken. In de toelichting is in dit verband volstaan met een verwijzing naar het in 2002 verschenen rapport “Towards smoke-free public places” van de gezaghebbende British Medical Association. Indien de Kamer zich nader in de thematiek zou willen verdiepen, zou ook het werk kunnen worden geraadpleegd van de Amerikaanse wetenschapper James L. Repace. Hij was van 1979 tot 1988 werkzaam bij het U.S. Environmental Protection Agency en is thans actief als internationaal consultant op het terrein van meerroken. Ik verwijs in dit verband graag naar de website www.repace.com.
12. Waarom wordt de branche in het kader van zelfregulering niet in de gelegenheid gesteld zelf met een voorstel te komen?
12. De horecabranche wordt juist wel in de gelegenheid gesteld om zelf met een voorstel te komen.
13. De bedrijfstak horeca omvat 11.000 eenmansbedrijven. Waarom wordt in artikel 2 van het Besluit de categorie horecabedrijven zonder personeel niet met name genoemd?
13. Het ontwerpbesluit geeft enkele uitzonderingen op de wettelijke werkgeversverplichting om werknemers een rookvrije werkomgeving te garanderen. Indien een horecaonderneming geen werknemers heeft, is het geven van een uitzondering ook niet aan de orde.

Vragen PvdA-fractie

14. Is de bedoeling van het stappenplan om uiteindelijk te komen tot een geheel rookvrije horeca? Zo ja, op welke termijn?
14. Het einddoel van een traject naar een rookvrije horeca is een horeca waarin werknemers niet worden blootgesteld aan tabaksrook. Tabaksrook is immers schadelijk voor de gezondheid. Richting de horeca heb ik aangegeven dat ik vanuit het oogpunt van handhaafbaarheid het rookvrij maken van de horeca per 1 januari 2005 niet realistisch acht. Ik heb mij bereid getoond deze datum uit het ontwerpbesluit te halen op voorwaarde dat de horeca voor kerst 2003 met een stappenplan komt dat substantiële en concrete maatregelen bevat die daadwerkelijk bijdragen aan bescherming van de gezondheid van werknemers. Na beoordeling van het stappenplan zal ik besluiten of er definitief geen termijn wordt gesteld aan de uitzondering voor de horeca.
15. Welke fases moeten in het stappenplan worden onderscheiden?
15. De verantwoordelijkheid voor het opstellen van het stappenplan ligt bij de horeca zelf. De horeca dient in eerste instantie zelf te beslissen over eventuele fases binnen het stappenplan.
16. In hoeverre verschillen de eisen die aan het stappenplan van de Koninklijke Horeca Nederland (KHN) worden gesteld met artikel 11a, eerste lid, van de Tabakswet?
16. Richting de horeca is aangegeven dat de maatregelen in het stappenplan concreet en op korte termijn (2004 - 2007) implementeerbaar dienen te zijn, dat ze voor werknemers zichtbaar en eenvoudig controleerbaar moeten zijn, dat ze ruimte moeten laten voor voortschrijdende stappen in de richting van het einddoel (zie antwoord op vraag 14) en dat ze aantoonbaar dienen bij te dragen aan het einddoel. Artikel 11a, eerste lid, van de Tabakswet stelt dat "werkgevers verplicht zijn om zodanige maatregelen te treffen dat werknemers in staat worden gesteld hun werkzaamheden te verrichten zonder daarbij hinder of overlast van roken door anderen te ondervinden." Deze eis komt overeen met het einddoel van het stappenplan zoals geformuleerd in het antwoord op vraag 14.
17. Wanneer kan de Kamer de evaluatie van het stappenplan tegemoet zien?
17. In het algemeen overleg van 18 juni 2003 heb ik toegezegd de Kamer begin 2004 hierover te informeren. Evaluatie als zodanig is pas in een later stadium aan de orde.
18. Op welke wijze gaat de minister bewerkstelligen dat er zo min mogelijk verwarring ontstaat bij burgers over welke ondernemingen nou wel of niet behoren tot de horeca-inrichtingen of inrichtingen voor podiumkunsten zoals bedoeld in artikel 1 van het Besluit?
18. Als onderdeel van een goed rookbeleid dient het voor werknemers en bezoekers duidelijk te zijn of, en zo ja, waar in een bedrijf gerookt mag worden. Dit betekent dat door de instelling zelf duidelijk aangeduid moet worden of in een ruimte een

rookverbod geldt of dat het om een rookruimte gaat. Op die manier zal verwarring onder burgers tot een minimum beperkt blijven.

19. In verzorgingshuizen, GGZ-instellingen en sinds kort ook bepaalde justitiële inrichtingen hebben niet alle bewoners een eigen kamer waar gerookt kan worden. Bovendien is vanuit het oogpunt van de brandveiligheid vaak niet toegestaan op de eigen kamer te roken. Hoe gaat de minister dit oplossen?

19. Het vinden van een oplossing is primair aan de instellingen zélf. STIVORO kan desgewenst behulpzaam zijn bij het zoeken naar pragmatische oplossingen; men heeft daarvoor een handboek. Er zijn ook diverse instellingen waar het goed is geregeld. Ik wijs er overigens op dat de tabakswetgeving ten aanzien van verzorgingshuizen, GGZ-instellingen en justitiële inrichtingen niet verplicht tot een algeheel rookverbod. Roken is toegestaan in speciale, afgesloten rookruimten en in eigen kamers (privé vertrekken). Wanneer instellingen zelf bepalen dat roken op de eigen kamer, om wat voor reden ook, niet kan worden toegestaan, dan blijven er nog twee mogelijkheden over. De eerste mogelijkheid vloeit voort uit het Beperkingenbesluit: wanneer er meerdere kantines, recreatieruimten of wachtruimten zijn, kan de kleinste van het rookverbod worden uitgesloten. Daarnaast kunnen instellingen één of meer speciale, afgesloten rookkamers inrichten.

Rokers in genoemde instellingen zijn weliswaar beperkt in hun mogelijkheden om te roken, maar van een algeheel wettelijk rookverbod is geen sprake. Zeker in aanmerking genomen dat het Beperkingenbesluit al sinds 1990 op de instellingen van toepassing is, ben ik van mening dat zij primair voor de oplossing verantwoordelijk zijn.

Voor wat betreft de GGZ-instellingen verwijs ik naar mijn bijgevoegde brief aan GGZ Nederland. Deze brief is een antwoord op een schrijven van GGZ Nederland van 25 september jl.

Vragen VVD-fractie

20. Hoe verhoudt zich het onderhavige Besluit zich tot het streven van de minister tot deregulering en de bewerkstelling van heldere en eenduidige regelgeving die bovenal goed uitvoer- en handhaafbaar zijn?

20. Bescherming van niet-rokende werknemers is een groot goed. Enkele jaren geleden heeft de Tweede Kamer het toen voorliggende voorstel tot wijziging van de Tabakswet aangescherpt in die zin, dat zij het recht op - onder meer - rookvrij werken als een rechtstreeks geldend recht in de Tabakswet heeft geamendeerd. Afgezet tegen de vaststelling dat de bescherming van de niet-roker een groot goed is kom ik tot het volgende standpunt. Artikel 11a, vijfde lid, van de Tabakswet voorziet in de mogelijkheid om bij algemene maatregel van bestuur uitzonderingen te bepalen op het recht op rookvrij werken. Gezien de ernst van de problematiek is mijn inzet erop gericht het aantal uitzonderingen zo beperkt mogelijk te houden (ook in de tijd). Bovendien zou een wettelijke regel met daarop vele uitzonderingen niet zijn aan te merken als een schoolvoorbeeld van deregulering of eenduidige normstelling. Dus ook uit een oogpunt van heldere en eenduidige regelgeving, die goed uitvoerbaar en handhaafbaar is, dient mijns inziens het onderhavige besluit zo sober mogelijk te zijn.

21. Waarom wordt een en ander, voor zover noodzakelijk, geregeld in de Tabakswet en niet in het daarvoor meest geëigende arbeidsomstandighedenbesluit? Hoe verhoudt zich het arbeidsomstandighedenbesluit tot het onderhavige Besluit?
21. De vraag naar de relatie tussen de Arbeidsomstandighedenwet en de Tabakswet ligt voor de hand en is dan ook al eerder aan de orde geweest. Naar aanleiding van vragen van de VVD-fractie heeft de toenmalige Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport bij de schriftelijke voorbereiding van de openbare behandeling van het wijzigingsvoorstel Tabakswet in de Eerste Kamer uiteengezet waarom ervoor gekozen is het onderwerp “bescherming van de niet-rokende werknemer” in de Tabakswet te regelen, en niet in de Arbeidsomstandighedenwet. De betreffende passage staat op pagina 14 van de memorie van antwoord (EK, 2001-2002, 26 472, nr. 59a): “...Het belangrijkste argument om het recht op een rookvrije werkplek in de Tabakswet te regelen, is dat het overzichtelijker is om alles wat tabaksconsumptie betreft zoveel mogelijk in één wet op te nemen. Daarnaast speelde ook een rol dat de Arbeidsomstandighedenwet toch eigenlijk vooral bestemd is voor zaken die het arbeidsproces in strikte zin betreffen.”
22. Welke andere Europese en niet-Europese landen kennen stringente wet- en regelgeving ter bescherming van niet-rokers? Hoe pakt in deze landen de wet- en regelgeving uit?
22. Zonder de pretentie te hebben hier een uitputtend overzicht te bieden, kan ik stellen dat steeds meer Europese landen stringente wetgeving kennen of bezig zijn in te voeren ter bescherming van niet-rokers (op de werkplek). Binnen de groep van de huidige EU-lidstaten is Finland in zekere zin een koploper. Voorts kan gewezen worden op Ierland, waar de bescherming van de niet-roker zich vanaf 26 januari 2004 zelfs zal uitstrekken tot horecapersoneel (en daarmee ook tot horecabezoekers). In Noorwegen zal in de loop van 2004 de nu nog bestaande uitzondering voor de horeca worden beëindigd, zodat alle werknemers recht op rookvrij werken zullen hebben. In het Verenigd Koninkrijk, waar met betrekking tot dit onderwerp een mengvorm van wetgeving en zelfregulering van kracht is (de zogenaamde “approved codes of practice”) oefenen de vakbonden steeds meer pressie uit om te komen tot wetgeving ter bescherming van werknemers tegen tabaksrook, ook in de horeca. Van de landen die in 2004 officieel toetreden tot de Europese Unie is Polen een land, waar een stringente Tabakswet van kracht is; deze strekt zich ook uit tot de bescherming van niet-rokende werknemers.
- Buiten Europa kan op zulke uiteenlopende landen als Zuid-Afrika, Australië, Thailand, de Verenigde Staten en Canada worden gewezen. Mede ten gevolge van de WHO Framework Convention on Tobacco Control (FCTC), die Nederland op 16 juni jl. heeft ondertekend, zal wetgeving ter bescherming van de niet-roker, ook op de werkplek, de mondiale standaard worden.
- Het antwoord op de vraag hoe de wet in genoemde landen uitpakt, kan kort zijn: positief, zowel wat betreft de effecten op de volksgezondheid als de naleving en acceptatie door betrokkenen.
23. Waarom is het pleidooi van de Stichting van de Arbeid om ook delen van benzinestations, die een horecafunctie hebben, uit te zonderen niet overgenomen? Wat is de reactie van de minister op het argument dat in benzinestations in toenemende mate horecavoorzieningen worden aangeboden en dat de voorgenomen

functiescheiding voor benzinestations langs snelwegen deze activiteiten zeer waarschijnlijk zal doen toenemen? En op het argument dat uit veiligheids-overwegingen veelal verboden is om buiten, in de omgeving van het tankstation, te roken?

23. Zie antwoord op vraag 4.

24. Waarom is het pleidooi van de Stichting van de Arbeid om het begrip horeca ruim uit te leggen niet overgenomen? Ligt het niet voor de hand dat ook restaurants bij supermarkten en andere winkels, die niet zijn aangesloten bij het bedrijfsschap horeca en catering, worden uitgezonderd, aangezien zij met dezelfde omstandigheden te maken hebben als de 'andere' horeca? Kan in dit verband ook worden ingegaan op ruimtes in bedrijven die speciaal bestemd zijn voor het houden van recepties en de ontvangst van gasten, niet zijnde reguliere werkplekken of bedrijfskantines?

24. Zie antwoord op vraag 5.

25. Is het waar dat in het overleg met de Stichting van de Arbeid over de datum van inwerkingtreding van 1 januari 2004 is medegedeeld dat de uitzonderingen uiterlijk op 1 juli 2003 bekend zouden moeten zijn? Waarom is toch voor het handhaven van de datum van inwerkingtreding gekozen, nu de uitzonderingen eind oktober nog niet zijn vastgesteld?

25. In het ambtelijke overleg met de Stichting van de Arbeid is vastgesteld dat het wenselijk is het Besluit uitzonderingen rookvrije werkplek zo vroeg mogelijk in het Staatsblad te publiceren. Als streefdatum is toen 1 juli 2003 genoemd. De vraag of de invoeringsdatum van 1 januari 2004 voor artikel 11a, eerste lid, van de Tabakswet nog wel kan worden gehandhaafd, nu de publicatie van het uitzonderingsbesluit niet op de gewenste datum is gerealiseerd, is mij door de voorzitter van werkgeversorganisatie VNO-NCW al bij brief van 24 september 2003 voorgelegd. Ik heb hem geantwoord dat er geen reden is om de invoering van het recht op rookvrij werken uit te stellen. Voor mijn argumentatie verwijs ik naar mijn bijgevoegde antwoordbrief aan de voorzitter van VNO-NCW.

26. Waarom is de suggestie van de Stichting van de Arbeid om ook specifieke ruimten op schepen en booreilanden uit te zonderen niet overgenomen?

26. Zie antwoord op vraag 5.

27. Is het waar dat in situaties, waarin geen van de werknemers een rookvrije werkomgeving wenst, iemand alleen werkt in een zodanig afgezonderde ruimte dat anderen daar geen last of hinder van kunnen ondervinden (bijvoorbeeld de cabine van een hijskraan), of het ruimten betreft die zodanig worden afgezogen (bijvoorbeeld vanwege de afvoer van gevaarlijke stoffen), zodat er de facto sprake is van een werkomgeving zonder last of hinder van tabaksrook, er geen sprake hoeft te zijn van een rookverbod?

27. Volgens de Tabakswet heeft een werkgever de verplichting zijn werknemers in staat te stellen hun werkzaamheden te verrichten zonder daarbij hinder of overlast van roken door anderen te ondervinden. De woorden 'in staat stellen' geven aan dat een

werkgever ook maatregelen moet nemen indien geen van de werknemers aangeeft hinder of overlast te ervaren. Indien een werknemer alleen in een afgezonderde ruimte werkt, is het uitgesloten dat er geen contact is met andere werknemers. Zo zal een kraanwerker afgelost worden door een collega. Indien de vorige werknemer in de cabine van de hijskraan heeft zitten roken, is zijn opvolger gedwongen in de tabaksrook te zitten. Die situatie is ongewenst. Daarom zijn ook in de genoemde situaties maatregelen nodig.

28. In artikel 1, lid b, van het Besluit wordt een definitie gegeven van inrichtingen voor podiumkunsten, die vervolgens op grond van artikel 2, lid b, worden vrijgesteld. Die definitie luidt: "inrichtingen voor podiumkunsten (zijn): inrichtingen die voorstellingen van podiumkunsten programmeren en die lid zijn van een bij de Federatie van Podiumverenigingen aangesloten branchevereniging". In artikel 2, lid b, wordt de vrijstelling gegeven voor "voor publiek bestemde horecadelen van inrichtingen voor podiumkunsten die niet onder de werkingssfeer van het Besluit beperking verkoop en gebruik tabaksproducten vallen". Is het waar dat deze vrijstelling niet geldt voor bijvoorbeeld stadions of beursgebouwen waar veelal ook evenementen (bijvoorbeeld popconcerten) worden gehouden waarbij ook "voor publiek bestemde horecadelen" worden ingericht? Zo ja, wat is hiervan de reden? Is de minister bereid om de vrijstelling ook voor deze gevallen te verlenen?
28. Het klopt dat instellingen zoals stadions en beursgebouwen niet onder de huidige definitie van inrichtingen voor podiumkunsten in het ontwerpbesluit vallen. Aangezien het hier gaat om instellingen waar incidenteel evenementen worden gehouden, ligt het niet voor de hand om hiervoor een algemene uitzondering op te nemen. Indien het, zoals bij een stadion, gaat om publieksdelen in de open lucht geldt dat deze vallen onder artikel 2, lid g, van het ontwerpbesluit.
29. Kan de minister ingaan op de suggestie om artikel 1, lid b, "inrichtingen voor podiumkunsten" te vervangen door "(tijdelijke) inrichtingen voor podiumkunsten"? En op de suggestie om naast de twee brancheverenigingen die lid zijn van de Federatie van Podiumverenigingen de vrijstelling ook van toepassing te laten zijn voor de leden van andere soortgelijke brancheverenigingen bijvoorbeeld de Vereniging Van Evenementen Makers (VVEM), die immers eenzelfde soort activiteiten organiseren en hetzelfde doel nastreven?
29. Inrichtingen voor podiumkunsten zijn in het ontwerpbesluit gedefinieerd als "inrichtingen die voorstellingen van podiumkunsten programmeren en die lid zijn van een bij de Federatie van Podiumverenigingen aangesloten branchevereniging." De suggestie "(tijdelijke) inrichtingen voor podiumkunsten" voegt daar in mijn ogen niets aan toe. Inrichtingen dienen te voldoen aan de definitie in het eerste artikel, of zij nu een tijdelijk karakter hebben of niet. Indien de Vereniging van Evenementen Makers (VVEM) hetzelfde doel nastreeft en eenzelfde soort activiteiten organiseert als de brancheverenigingen die zijn aangesloten bij de Federatie van Podiumverenigingen kan genoemde vereniging overwegen zich eveneens aan te sluiten bij de Federatie van Podiumverenigingen.
30. Kan de minister ingaan op de vraag of het lidmaatschap van een private vereniging voldoende juridische basis biedt om de vrijstelling daarop te baseren? Wat zijn de

consequenties als men geen lid is, maar wel in dezelfde 'branche' dezelfde activiteiten ontplooit?

30. In het (ontwerp)besluit dient omwille van de duidelijkheid en handhaafbaarheid het begrip inrichtingen voor podiumkunsten duidelijk afgebakend te worden. Gekozen is voor de definitie zoals opgenomen in het ontwerpbesluit. Het bedoelde lidmaatschap biedt voldoende juridische basis. Indien men dezelfde activiteiten ontplooit als instellingen die zijn aangesloten bij de branchevereniging kan men overwegen zich bij bedoelde branchevereniging aan te melden.
31. Kan nog eens nader worden gemotiveerd waarom horecadelen in gesubsidieerde en niet-gesubsidieerde instellingen niet worden gelijkgesteld met alle gevolgen van dien voor een ongelijke marktpositie?
31. Ik ga er van uit dat met gesubsidieerde en niet-gesubsidieerde instellingen sportinstellingen worden bedoeld. Het is juist uitdrukkelijk mijn bedoeling om horecadelen in gesubsidieerde en niet-gesubsidieerde sportinstellingen gelijk te stellen, zodat er geen sprake meer is van een ongelijke marktpositie. Daartoe ben ik in overleg met de sportsector. Zie verder het antwoord op vraag 6 en vraag 7.
32. Is de minister bekend met het feit dat in een aanzienlijk aantal GGZ-instellingen, maar ook andere zorg-instellingen, strikte naleving van de huidige regelgeving in de Tabakswet aanleiding geeft tot mogelijk grote problemen? Wat vindt de minister van de stellingname van bijvoorbeeld GGZ-Nederland dat een volledig rookvrije werkplek per 1 januari 2004 niet kan worden gegarandeerd?
32. Voor een antwoord op deze vraag verwijs ik graag naar mijn recente brief aan GGZ Nederland (zie mijn antwoord op vraag 19).
33. Komt dit bovengenoemde probleem ook in andere instellingen voor (bijvoorbeeld verpleeg- en verzorging)? Wat gaat de minister hieraan doen? Is de minister bereid om voor GGZ-Nederland en andere maatschappelijke zorginstellingen (verpleeg-, verzorging, daklozencentra, etc.) ruimte te creëren door ook daar partijen een plan van aanpak te laten opstellen?
33. Op korte termijn vindt op ambtelijk niveau overleg plaats met Arcares, de brancheorganisatie van de verpleeg- en verzorgingshuizen, en de betreffende cliëntenorganisatie. Ik wacht de uitkomst van dit overleg af.
34. Is de minister bereid uitstel te verlenen voor de strikte toepassing van de bepalingen van het Besluit rookvrije werkplek voor de afdelingen van die zorginstellingen waar patiënten langdurig verblijven?
34. Wat betreft de GGZ-instellingen kan ik hiertoe niet overgaan, want dit zou neerkomen op gedogen (zie mijn brief aan GGZ Nederland). Voor zover het gaat om de verpleeg- en verzorgingshuizen wacht ik de uitkomst van het geplande overleg af (zie mijn antwoord op vraag 33).

35. Neemt de British Medical Association (BMA) op bladzijde 4 een politiek of wetenschappelijk standpunt in? Indien wetenschappelijk, welke luchtbehandelingssystemen hebben zij onderzocht?
35. De BMA neemt in het rapport “Towards smoke-free public places” een wetenschappelijk standpunt in. De BMA baseert haar standpunten - “The ventilation myth” (pagina 17) en “Ventilation offers little protection” (pagina 24) niet op eigen onderzoek, maar op beschikbare wetenschappelijke publicaties, onder andere van de Wereldgezondheidsorganisatie. De BMA noemt in haar rapport zowel ventilatiesystemen (men zou hiervoor ook kunnen lezen: luchtverversingssystemen) als luchtzuiveringssystemen.
36. Ongeveer 11.000 horecabedrijven hebben geen werknemers. Het ministerie van Volksgezondheid stelt dat tijdens het bestuurlijke overleg van 8 september (VWS-KHN) is afgesproken dat ook die bedrijven worden meegenomen in het stappenplan, waarom?
36. Met de horeca heb ik afgesproken dat een rookvrije horeca op termijn onvermijdelijk is. De sector ziet dat zelf ook in. Op dit moment ligt de nadruk op de bescherming van de werknemers aangezien op 1 januari 2004 het recht op een rookvrije werkplek in werking treedt. Als het gaat om het beschermen van de gezondheid van de niet-roker tegen tabaksrook gaat het echter ook om de bezoekers van horecagelegenheden. Op termijn zullen daarom ook in horeca-inrichtingen zonder werknemers maatregelen genomen moeten worden.
37. Onder de op bladzijde 5 genoemde 360.000 bedrijven zonder werknemers vallen 11.000 horecabedrijven. Zij zijn uitgezonderd van het recht op een rookvrije werkplek. Mag er vanuit worden gegaan dat zij dus geen onderdeel uitmaken van het stappenplan?
37. Zie het antwoord op vraag 13 en 36.
38. Is het de bedoeling dat in het stappenplan een datum staat waarin de horeca rookvrij moet zijn? Zo ja, hoe verhoudt zich dit tot afspraken met Koninklijk Horeca Nederland dat het stappenplan maatregelen moet bevatten tegen roken, gekoppeld aan het maatschappelijke draagvlak voor niet roken in de horeca? Gaat de minister periodiek het maatschappelijke draagvlak voor een rookverbod in de horeca meten?
38. Ik heb de datum van 1 januari 2005, waarop de uitzondering voor de horeca zou eindigen, uit het besluit gehaald. De horeca moet dan wel met een overtuigend stappenplan komen ter bescherming van de gezondheid van de werknemer. De maatregelen in het stappenplan dienen concreet te zijn en voorzien te zijn van een implementatiedatum. Dit geeft aan dat de rookvrije horeca niet op de lange baan geschoven kan worden. Het maatschappelijke draagvlak is belangrijk, maar dit is als het gaat om bescherming van de gezondheid van de werknemer niet de allesbepalende factor. Met de horeca zullen nog nadere afspraken gemaakt worden over de monitoring van het stappenplan.
39. Op welke wijze wordt voorkomen dat investeringen in de horeca om rookoverlast tegen te gaan niet worden gedaan, omdat uiteindelijk de horeca verplicht rookvrij zal

worden verklaard, waardoor deze investeringen weggegooid geld zullen zijn en concurrentienadeel zullen blijken?

39. Uit het stappenplan van de horeca zal blijken welke maatregelen de horeca van plan is te nemen ter bescherming van de gezondheid van werknemers. Ook zal dan duidelijk zijn in hoeverre deze maatregelen investeringen van de horeca vergen. Ik sta op het standpunt dat de te nemen stappen nauwelijks investeringen hoeven te vergen.
40. Ook de horeca welke aan een commerciële exploitant is uitbesteed moet rookvrij zijn. Welke jurisprudentie bevestigt dit? Valt deze horeca ook onder de zelfregulering?
40. Ik ga ervan uit dat deze vraag betrekking heeft op artikel 2, onderdeel a, van het ontwerpbesluit en de toelichting daarbij. Bedoelde jurisprudentie betreft de uitspraak van de rechtbank Utrecht van 7 maart 2002 inzake de niet-rokervereniging CAN tegen de Stichting Sociaal Cultureel Centrum Oudewater en de vennootschap of firma De Klepper. De stichting is beheerder (en eigenares) van een inrichting voor sociaal-cultureel werk die onder de werkingssfeer van het Beperkingenbesluit valt. In november 1999 hebben de stichting als verhuurster en De Klepper als huurster een huurovereenkomst gesloten, waarin o.a. is bepaald: "Het gebruik van het gehuurde kan slechts geschieden in het kader van de doelstellingen van de Stichting, te weten: het tegen betaling bieden van een onderkomen voor verenigingen en instellingen, primair uit Oudewater." Volgens CAN valt het gebouw in kwestie onder de werkingssfeer van het Beperkingenbesluit en zou dus in de daarin genoemde categorieën ruimten rookvrij moeten zijn, hetgeen niet het geval was. De rechtbank oordeelde dat de stichting als beheerder binnen drie maanden na betekening van het vonnis in alle ruimtes van het gebouw, die voor publiek toegankelijk zijn, een rookverbod diende in te stellen en te handhaven. Dit vonnis bevestigt dat beheerders van gebouwen of inrichtingen die onder de werkingssfeer van het Beperkingenbesluit vallen, een rookverbod moeten instellen en handhaven in alle categorieën ruimten die in het besluit worden genoemd. Dat de beheerder het gebouw geheel of gedeeltelijk verhuurt aan een commerciële ondernemer doet hieraan niets af. Hieruit kan worden afgeleid dat een kantine of recreatieruimte in een inrichting die onder de werking van het Beperkingenbesluit valt rookvrij moet zijn, ook al is de exploitatie van de betreffende kantine of recreatieruimte uitbesteed aan een commerciële horecaondernemer die de exploitatie - al dan niet tegen betaling van huur - voor zijn rekening neemt.
41. De gedachte dat er in de horeca wordt gerookt en dat iedereen die in de horeca werkt een dergelijke blootstelling van tevoren weet en kan afwegen in de beroepskeuze wordt niet door de minister overgenomen. Kan de minister nader toelichten waarom deze gedachte niet wordt overgenomen?
41. Het voorbeeld van een politieagent kan hier dienen ter vergelijking. Het is onvermijdelijk dat hij of zij op gezette tijden in bepaalde situaties geconfronteerd wordt met agressie en geweld. Bij het arresteren van gevaarlijke criminelen of het handhaven van de openbare orde is het onmogelijk het ontstaan van gevaarlijke situaties uit te sluiten. Het risico dat men loopt is hier inherent aan het werk dat men doet. Hiertegen afgezet is de blootstelling aan tabaksrook in het geval van horecawerknemers een ander verhaal. Het is mogelijk de bron van risico (tabaksrook) te elimineren zonder aan de aard van het horecawerk afbreuk te doen. Horeca-

activiteiten worden door het Bedrijfschap Horeca en Catering omschreven als het bedrijfsmatig verstrekken van dranken, spijzen, maaltijden of logies, voor gebruik ter plaatse en gepaard gaande met dienstverlening. Weliswaar wordt in de horeca van oudsher gerookt. Maar beide zijn niet onlosmakelijk met elkaar verbonden. Blootstelling aan tabaksrook kan daarom niet worden beschouwd als een inherent bedrijfsrisico voor werknemers in de horeca.

42. Gesteld wordt dat ventilatie- en luchtzuiveringsapparatuur nauwelijks bescherming biedt tegen schadelijke tabaksrook. Er zijn ook wetenschappelijke onderzoeken die het tegendeel aantonen. Waarom betreft de minister deze onderzoeken niet bij het onderhavige Besluit? Waarom baseert de minister zijn beleid op een eenzijdige visie terzake?

42. In mijn antwoord op vraag 11 heb ik erop gewezen dat er in de public health-gemeenschap brede consensus bestaat over de ontoereikendheid van technische “oplossingen” van het probleem van meeroken. Het is mij bekend dat er ook onderzoeken zijn, waarin wordt geconcludeerd dat ventilatie- en luchtzuiveringsapparatuur wel (substantieel) bescherming bieden tegen blootstelling aan andermans tabaksrook. Dergelijke onderzoeken zijn vanzelfsprekend ook bekend bij onder meer de Wereldgezondheidsorganisatie, de British Medical Association en James L. Repace. Zij hebben bedoelde onderzoeken gewogen en (wetenschappelijk) te licht bevonden.

Meer in het algemeen wijs ik er met betrekking tot het probleem van Environmental Tobacco Smoke (ETS) op dat de “ventilatielobby” wordt gevoed door de tabaksindustrie. In de studie *Profits over people. Tobacco industry activities to market cigarettes and undermine public health in Latin America and the Caribbean* beschrijft de Pan American Health Organization aan de hand van interne bedrijfsdocumenten van de tabaksindustrie hoe deze lobby wordt gevoerd. Het waarom van deze lobby is duidelijk: het zoveel mogelijk in stand houden van de sociale acceptatie van roken in het publieke domein.

43. In het Besluit wordt gesteld dat de effecten van ventilatie nagenoeg nul zijn. Is de minister bekend met het feit dat in Europees verband onderzoek (met subsidies) wordt verricht naar de werking van ventilatiesystemen? Wat vindt de minister van de vrijwel unanieme reactie van personen, instellingen, organisaties en fabrikanten die in dat kader stellen dat ventilatie juist bij uitstek effectief is om de hinder van en de blootstelling aan tabaksrook sterk te verminderen, en dat voor bepaalde situaties zelfs een effectiviteit (reductie) van meer dan 95% kan worden gerealiseerd? Hoe verhoudt zich deze conclusie tot die van de minister waarin het effect als nagenoeg nul wordt beschouwd?

43. Ik weet niet op welk onderzoek wordt gedoeld, aangezien een en ander in de vraag niet concreet wordt aangegeven. Zo is niet duidelijk of het gaat om onderzoek naar de werking van ventilatiesystemen in het algemeen of met betrekking tot ETS in het bijzonder. De vraag geeft ook niet aan wie er subsidie zou hebben verleend. Onder verwijzing naar mijn antwoorden op de vragen 11 en 42 merk ik op dat niet kan worden gesteld dat “personen, instellingen, organisaties en fabrikanten” vrijwel unaniem van mening zijn dat ventilatie een bij uitstek effectieve oplossing zou zijn; de vraag geeft niet aan welke personen, instellingen, organisaties en fabrikanten worden bedoeld. Met het oog op de beoogde verkoopresultaten is het trouwens ook niet

verrassend dat fabrikanten van ventilatiesystemen de mening zijn toegedaan dat hun systemen een effectieve oplossing bieden voor de blootstelling aan ETS.

44. Wat vindt de minister van de belanghebbende uitspraken van de voorzitter van de Europese Task Force “Ventilation and Smoking” (REHVA: Federation of European Heating and Air-conditioning Associations), die stelt dat ventilatietechniek prima oplossingen kan bieden om het probleem van TRIO (Tabak Rook in de Omgeving) oftewel ETS (Environmental Tobacco Smoke) in belangrijke mate op te lossen?
44. Ik ken de uitspraken waarop bedoeld wordt niet; wel weet ik dat TRIO een afkorting is die de tabaksindustrie vroeger hanteerde. Daar een nadere bronvermelding ontbreekt, kan ik slechts opmerken dat bedoelde uitspraken, zo ze inderdaad zo gedaan zijn, op gespannen staan met wat ik in antwoord op vorige vragen over technische “oplossingen” voor het ETS-probleem heb gesteld.
45. Veel horecabedrijven hebben de laatste jaren fors geïnvesteerd in ventilatie- en luchtzuiveringssystemen. Door middel van het ventilatieprogramma “Uit respect voor uw keuze” van de Koninklijk Horeca Nederland zijn in grote restaurant rookvrije en rookzones gecreëerd. Deze vooruitstrevende bedrijven worden nu gestraft voor hun inspanningen en investeringen. Op welke wijze moet Koninklijk Horeca Nederland een cultuuromslag binnen haar branche teweeg brengen indien bedrijven die al maatregelen tegen rookoverlast hebben getroffen, niet beloond maar bestraft worden?
45. Dat veel horecabedrijven de laatste jaren fors hebben geïnvesteerd in ventilatie- en luchtzuiveringssystemen brengt Koninklijk Horeca Nederland inderdaad naar voren. Overigens is niet duidelijk wat in dit verband moet worden verstaan onder veel en fors. Een cijfermatige onderbouwing van een en ander is mij niet verstrekt. Dat technische oplossingen van het ETS-probleem ontoereikend zijn, heb ik in antwoord op vorige vragen al beklemtoond. Ik voeg daar aan toe dat de gewenste cultuuromslag, uiteindelijk resulterend in een rookvrije horeca, door investering in ventilatie- en luchtzuiveringsapparatuur niet dichterbij komt. Integendeel, van dergelijke apparatuur zal (impliciet) de boodschap uitgaan dat (mee)roken nu geen probleem meer is, dat wil zeggen niet meer schadelijk is voor de gezondheid. Dit zou bijdragen aan het instandhouden van de sociale acceptatie van het roken in de horeca, hetgeen zoals gezegd het einddoel (rookvrije horeca) noch de daarvoor benodigde cultuuromslag dichterbij brengt.
46. De minister geeft Koninklijk Horeca Nederland (KHN) de mogelijkheid om via zelfregulering een rookbeleid voor de branche te introduceren. Met KHN is afgesproken dat er binnen het plan gedifferentieerd wordt binnen de horeca. Welke ruimte heeft KHN nog voor zelfregulering en differentiatie binnen deze zelfregulering als zij geen ruimten mag scheiden in rookvrije- en rookzones, en geen gebruik mag maken van luchtbehandelingssystemen? Wat verstaat de minister onder zelfregulering?
46. Zie het antwoord op vraag 10. Als er sprake is van zelfregulering, dient dit altijd plaats te vinden binnen duidelijke kaders. Zelfregulering wil niet zeggen dat de horeca volledig vrij is om te bepalen wat het einddoel zal zijn en welke stappen wanneer gezet mogen worden.

47. Momenteel onderzoekt REVHA (Federation of European Heating and Air-conditioning Associations), taskforce 12 “ventilation and smoking - solutions to minimize exposure to environmental tobacco smoke”. Dit is een internationale taskforce waaraan Nederlandse ingenieurs, onder meer docent TU Delft, deelnemen. Simultaan wordt door de Nederlandse leden van deze taskforce gewerkt aan een TVVL/ISSO publicatie over dit onderwerp. Is de minister op de hoogte van het bestaan van deze taskforce? Is de minister bereid de resultaten af te wachten van deze taskforce alvorens luchtbehandelingoplossingen volledig worden uitgesloten als één van de oplossingsrichtingen van het stappenplan van KHN?
47. Ik ben niet bekend met deze taskforce. Het heeft ook geen zin hun resultaten af te wachten, want de geschiedenis leert dat dit soort initiatieven vanuit de industrie vooral bedoeld zijn om de introductie van effectieve wetgeving te frustreren.
48. Voor vele luchtverontreinigende stoffen zijn door de wetenschap grenswaarden vastgesteld, en worden jaarmaxima en 24-uurs maxima opgegeven. Deze waarden, in combinatie met de tijdsduur van de blootstelling worden dan beschouwd als veilig. Accepteert de minister het uitgangspunt dat er voor gevaarlijke stoffen een uiterste ondergrens bestaat waaronder sprake is van géén significant gevaar en erboven de mogelijke aanwezigheid van gevaar voor de gezondheid? Waarom kan dat niet ook gelden voor tabaksrook?
48. Het is mij bekend dat ten aanzien van sommige gevaarlijke stoffen grenswaarden voor de blootstelling daaraan zijn vastgesteld; blijft de blootstelling onder die grenswaarde, dan wordt de blootstelling geacht aanvaardbaar te zijn. Voor de blootstelling aan tabaksrook gaat dit verhaal niet op. In 1990 stelde de Gezondheidsraad in zijn advies *Passief roken: beoordeling van de schadelijkheid van omgevingstabaksrook voor de gezondheid* vast dat omgevingstabaksrook (de Nederlandse vertaling van ETS) onder meer kankerverwekkend is, en dat voor de blootstelling aan ETS geen veilige ondergrens bestaat. Dit vloeit voort uit het feit dat tabaksrook een cocktail is van talrijke carcinogene en toxische bestanddelen en gassen.

Vragen SP-fractie

49. Kan de minister toelichten wat het verschil is tussen de beperking die gaat gelden voor roken in publieke ruimten van de poppodia en horeca enerzijds en de beperking die nu al geldt in publiek toegankelijke delen van overheidsgebouwen anderzijds, dit onder het huidige beperkingenbesluit?
49. Voor de voor het publiek toegankelijke delen van horeca-inrichtingen en de horecadelen van inrichtingen voor podiumkunsten geeft het ontwerpbesluit juist uitzonderingen. Hiervoor gaan dus vooralsnog geen beperkingen gelden. Het verschil tussen de regelgeving gericht op de werkplek en het Beperkingenbesluit is dat de eerste gericht is op bescherming van de gezondheid van de werknemer en de tweede op de bescherming van de gezondheid van de bezoeker.
50. Aan de uitzondering lijkt geen termijn gesteld. Het stappenplan, dat een rookvrije sector tot doel moet hebben, moet voorzien zijn van concrete data. Betekent dit dat de horeca en inrichtingen voor podiumkunsten zelf mogen bepalen hoe lang de uitzondering gaat duren? Kan de minister toelichten waar de grens ligt?

50. Zie antwoord op vraag 46. De stappen die de horeca van plan is te zetten, moeten leiden tot een goede bescherming van de gezondheid van werknemers. De grens ligt wat mij betreft bij het garanderen van die bescherming. Indien dat op basis van het stappenplan onvoldoende wordt gerealiseerd, komt er een eind aan de uitzondering voor de horeca.
51. Is de minister bereid het maatschappelijke draagvlak voor een rookvrije horeca en podiumkunstsector te toetsen en mee te laten wegen in de voorwaarden die u stelt aan het stappenplan? Zo ja, kunt u hiervoor een concreet voorstel op tafel leggen?
51. Zie het antwoord op vraag 17 en 38. Ik zal de Kamer hier begin 2004 over informeren.
52. Wanneer is een stappenplan overtuigend? Op welke wijze wordt dit stappenplan beoordeeld, en volgens welke procedure? Welke instantie wordt belast met de beoordeling van het stappenplan?
52. Zie de antwoorden op vraag 14 en 16.
53. Ingeval het stappenplan niet aan de daartoe gestelde eisen voldoet, zal een termijn worden gesteld aan de uitzondering. Aan welke termijn wordt gedacht? Komt de minister in dit geval met een gewijzigd Besluit rookvrije werkplek?
53. Het definitieve stappenplan moet in december worden ingediend en zal dan beoordeeld worden. Dit stelt mij in staat om een eventuele datum nog voor publicatie in het besluit op te nemen.
54. Aan de uitzondering gesteld in artikel 2, onderdeel e, wordt geen termijn gesteld, klopt dat? Betekent dat aan deze uitzondering in de verdere toekomst niet getornd zal gaan worden?
54. Ik heb niet het voornemen om aan de uitzondering voor privé-ruimten een termijn te stellen.

Vragen GroenLinks-fractie

55. Is het waar dat er per 1 januari 2004 een rookverbod geldt voor zowel gesubsidieerde als niet gesubsidieerde sportkantines?
55. Nee, hierover heb ik de Kamer geïnformeerd bij brief van 3 september 2003 (POG/GB 2.403.639). Zie verder mijn antwoord op vraag 6.
56. Wat zijn de uitkomsten geweest van het overleg met GGZ-Nederland over het toegestane rookbeleid in zorginstellingen?
56. Voor het antwoord op deze vraag verwijs ik naar mijn recente brief aan GGZ Nederland (zie mijn antwoord op vraag 19).
57. Op welke manier is de minister tegemoet gekomen aan de bezwaren van de Kamer aangaande een te snelle invoering van het rookverbod in de zorginstellingen?

57. Van een te snelle invoering van een rookverbod in zorginstellingen is geen sprake. Deze moesten immers al sinds 1990 een rookverbod in de voor het publiek toegankelijke ruimtes hebben ingesteld (zie Beperkingenbesluit). Op basis van de Tabakswet en het Beperkingenbesluit kan een zorginstelling roken toestaan in:
- de open lucht;
  - speciaal daarvoor ingerichte, afgesloten rookruimten;
  - de privé-kamer;
  - een wachtruimte, kantine of recreatieruimte indien de instelling over tenminste twee wachtruimten, kantines of recreatieruimten beschikt.
- De beslissing over de precieze invulling hiervan binnen de zorginstelling ligt bij het bevoegd orgaan.

Vragen van de CDA-fractie en VVD-fractie

58. Hoe verhoudt zich de weigering van de minister om de tabaksspeciaalzaken onder het Besluit uitzonderingen rookvrije werkplek te brengen tot de toelichting bij de Nota van Wijziging van de Tabakswet (27 maart 2001) dat de tabaksdetaillisten in staat moeten worden gesteld om hun klanten "desgewenst sigaren, pijptabak en pruimtabak te laten voelen, ruiken en proeven"? Over welke nieuwe informatie danwel nieuwe argumenten beschikt de minister om deze categorie niet uit te zonderen? Graag een toelichting hierop. Wat is de zin van bovengenoemde passage in de Tabakswet, indien in tabaksspeciaalzaken een rookverbod geldt?
58. Het is niet toevallig dat het woord "roken" ontbreekt in de opsomming "voelen, ruiken en proeven". Het betreft hier woorden uit de toelichting bij artikel 5, derde lid, onderdeel c, van de Tabakswet (TK 2000-2001, 26472, nr. 7), dat bepaalt dat sigaren, pijptabak en pruimtabak uitgezonderd zijn van de eis van een gesloten verpakking. Voor de motivering van mijn afwijzing van het verzoek van de NSO om tabaksspeciaalzaken uit te zonderen verwijs ik naar mijn brief aan de NSO van 29 september jl. Een afschrift van deze brief treft u bijgaand aan.
59. Hoe realistisch acht de minister de suggestie in zijn afwijzingsbrief aan de NSO (de brancheorganisatie voor de tabaksdetailhandel), dat tabaksspeciaalzaken die hun klanten ("perse") een sigaar of pijptabak willen laten proeven daarvoor een afzonderlijke afgesloten rookruimte moeten inrichten, gelet op het feit dat de gemiddelde tabaksspeciaalzaak slechts een oppervlakte van 50m² kent? Erkent de minister hiermee dat het in het kader van de bedrijfsvoering noodzakelijk is dat er gelegenheid moet zijn om tabaksproducten te proeven?
59. Ik heb in mijn brief aan de NSO van 29 september jl. geschreven dat ik van mening ben dat de adviesfunctie van de tabaksdetaillist ook zeer wel mogelijk is zonder dat tabaksproducten in de winkel worden gerookt. Hiermee is het antwoord op de tweede deelvraag gegeven, althans indien men roken synoniem wil stellen met proeven: nee. Het inrichten van een dergelijke rookruimte mag, maar is niet verplicht en, zoals gezegd, niet noodzakelijk voor de adviesfunctie.
60. Als een van de gronden voor zijn weigering om de tabaksdetailhandel onder het Besluit uitzonderingen rookvrije werkplek te brengen voert de minister aan, dat steeds meer tabaksspeciaalzaken naast rookwaren ook andere producten aanbieden, zoals

tijdschriften en snoepwaren en dat dit betekent dat naast rokers ook niet-rokers, waaronder kinderen, de winkel betreden. Kan de minister toelichten hoeveel niet-rokers, waaronder kinderen, in tabaksspeciaalzaken de daar aangeboden producten kopen? Wat is het verschil tussen het betreden van een tabaksspeciaalzaak, waar incidenteel een sigaar of pijptabak kan worden geproefd en een horecagelegenheid, waar ongelimiteerd kan worden gerookt? Erkent de minister dat in het kader van artikel 11a, eerste lid, van de Tabakswet, dat ertoe strekt de werknemer te beschermen tegen hinder of overlast van tabaksrook, dit argument niet relevant is?

60. Het is duidelijk dat veel niet-rokers, waaronder kinderen, tabaksspeciaalzaken betreden. Het perspectief van de werknemer is dominant. Zoals ik in mijn brief aan de NSO heb aangegeven zijn niet alle werknemers in tabaksspeciaalzaken rokers. Bovendien, nu het begrip “passende arbeid” voor werkzoekenden nagenoeg geheel wordt losgelaten, ligt het voor de hand dat het werken in tabaksspeciaalzaken minder dan voorheen een bewuste keuze zal zijn. Daar komt nog bij - en dat raakt aan het verschil tussen tabaksspeciaalzaken en de horeca - dat het recht op rookvrij werken in tabaksspeciaalzaken niet problematisch is. Zoals gezegd, de adviesfunctie die centraal staat in de redenering van de NSO kan ook zeer wel vorm worden gegeven zonder dat er ter plaatse wordt gerookt.
61. Als argument voor zijn weigering stelt de minister, dat niet alle mensen die in tabaksspeciaalzaken werken, zelf roken. Op basis van welke gegevens is deze stelling gestoeld? Is de minister bereid tabaksspeciaalzaken wel een vrijstelling te verlenen, indien zou blijken dat het daar werkzame personeel er geen problemen mee heeft, dan wel in het geval een incidentele klant een sigaar of pijptabak ter plaatse wil proeven?
61. Dat niet alle mensen die in tabaksspeciaalzaken werken zelf roken is een gerechtvaardigde veronderstelling. De ontstaansgeschiedenis van artikel 11a, eerste lid, van de Tabakswet is dat de Tweede Kamer destijds op dit punt het wijzigingsvoorstel Tabakswet heeft geamendeerd. De Kamer besloot hiertoe omdat zij van oordeel was dat ruim tien jaar zelfregulering volstrekt onvoldoende resultaat had gehad. Centraal bij deze zelfregulering was de gedachte dat men er op ondernemingsniveau samen uit moest zien te komen. Dat werkte onvoldoende. Een terugkeer naar de praktijk van de jaren beproefde zelfregulering zou neerkomen op een miskennis van letter, geest en ontstaansgeschiedenis van artikel 11a, eerste lid, van de Tabakswet.
62. Klopt het dat de NSO herhaalde malen bij het ministerie van VWS heeft gevraagd om voor de vrijstelling rookvrije werkplek in aanmerking te komen, en dat de NSO eerst bij brief van 29 september 2003 daarop een afwijzend antwoord heeft ontvangen?
62. De NSO heeft mij op 16 juni een fax gestuurd met het verzoek om in het Besluit uitzonderingen rookvrije werkplek ook de tabaksspeciaalzaken op te nemen. Vooral als gevolg van de zomervakantie heeft de beantwoording enige tijd op zich laten wachten. Op 23 september heeft de NSO opnieuw een fax gestuurd. Op 29 september heb ik mijn antwoordbrief verzonden.
63. Waarom heeft het ministerie wel afzonderlijk met verschillende belanghebbende brancheorganisaties overleg gevoerd over een vrijstelling rookvrije werkplek en niet

met de tabaksdetailhandel, ondanks het feit dat de NSO hierom herhaalde malen heeft gevraagd? Is de minister bereid alsnog overleg te voeren met de NSO?

63. Dat de NSO diverse malen, doch vergeefs, om overleg met het ministerie zou hebben verzocht is niet juist. De NSO heeft na 16 juni diverse malen telefonisch geïnformeerd wanneer men een antwoord op de fax van die datum tegemoet kon zien. Dat is iets anders dan een verzoek om overleg. In haar fax van 23 september schrijft de NSO: “Tot op heden is overleg met het Ministerie van VWS niet mogelijk gebleken”. Het gaat hier om een onjuiste voorstelling van zaken, aangezien de NSO het ministerie niet heeft verzocht om overleg, maar om een antwoord op haar fax van 16 juni. Aangezien de standpunten over en weer duidelijk zijn, en ik geen reden zie mijn beslissing in deze te herzien, ligt overleg met de NSO over dit onderwerp niet in de rede.